

OPVOEDING EN ONDERWIS

Kinderen, wat zijn ze?')

I.

Kinderen, wat zijn ze?

Er zijn in het menselijk leven en in de wereld rondom tal van feiten, en tal van gebeurtenissen, welke we als „gewoon” plegen te beschouwen en die toch bij de bewuste doorbraak van de belevingsfeer van alle dag, bij opzettelijke waarneming en bij eenige bezinning blijken zeer wonderbaar te zijn, van rijken inhoud en ongedachte heerlijkheid.

Een bekend kinderlied zegt:

Zonder 't rondgaan van de dingen,
kan men nooit een liedje zingen —

maar 't schijnt wel, dat het scheppingslied voor niet weinigen een wiegelied is geworden, waarbij ze indommelen. Immers:

de zonne gaat op,
de zonne gaat neer;
de zonne gaat op en gaat onder,
standvastiglijk heen,
standvastiglijk weer.

Kunnen we het den Vlaamschen dichter, Gezelle, ook nazeggen:

Standvastiglijk werkt zij, dat wonder?

En dat niet alleen in het groote — de hemelen vertellen Gods eer en het uitspansel Zijner handen werk — maar ook in het kleine. Gaan we niet vaak de liliën van het veld achteloos voorbij, het nederige aardekruid, waarvan de Meester eens zeide, dat Salomo in al zijn heerlijkheid niet was bekleed geweest als een van die? Het — schijnbaar! — kleine van den Oppersten kunstenaar en bouwmeester van het heelal is altijd heerlijker en rijker dan het — schijnbaar! — groote dat menschenhanden werken.

...

Daar is het kind in het midden van ons!

Wat zien wij, de levens-gerijpten, in een kind? Welke sprake gaat er uit van dat kleurige wonder van het groeiend leven tot ons, volwassenen? Kinderen, wat zijn ze?

1) Eenigszins omgewerkte Causerie voor de N. C. R. V. microfoon, 26 Juni j.l.

baar voor het object der verwachting: „de verlossing te Jeruzalem” of „de vertroosting Israëls”. In dien kring schijnt m.n. de profetes Hanna een zekere vermaardheid te hebben bezeten. Wanneer Lukas zijn evangelie schrijven gaat, kan hij informaties krijgen over haar afkomst en haar levensgeschiedenis.

De verwachting in dien kring, voorzover we haar leeren kennen in de figuren van Zacharias en Elisabeth, Simeon en Hanna, is de oudtestamenteel-schriftuurlijke verwachting. De verhalen van de begin-hoofdstukken van Lukas hebben een Hebreeuwsch koloriet in hun stijl (b.v. „en het geschiedde”) en in hun milieuschildering. Maar hier is meer dan een kleur van het verhaal. Hier is het verhaal van een geloof, dat door de Schrift zich zijn verwachtingen gehoorzaam vormen laat.

Uiteraard is dat geloof bewogen geweest over de politieke en sociale situaties van het Israël Gods. De tijd van Zacharias en Elisabeth wordt gekarakteriseerd als de tijd van Herodes I. Dan zeggen de exegeten: daar hebt ge een spoor van de historische belangstelling van Lukas. Hij brengt zijn verhaal in het raam en in het verband van de profane historie. Zoo hebben we een datum, een paar jaartallen voor het leven en huwelijk van dien Joodschen priester en zijn vrouw. Doch daar zit meer in dan dat we nu de gegevens hebben om te becijferen wanneer dat was en wat er toen verder in de wereld was. Daar zit vooral hier meer in, waar er verhaald wordt in één adem van een man, die priester in Israël was, zijn werk geregeld in Jeruzalem had en daarbij stond voor God; en van Herodes, die koning is in „Judea”, koning van Gods eigen land. De concrete situatie van hun leven zal in Zacharias en zijn vrouw de verwachting hebben gescherpt.

Nog meer dan zij hadden meegemaakt, was er gebeurd in het lange leven van Hanna. Verondersteld, dat de exegese juist is, dat deze vrouw bij de voorstelling in den tempel 106 à 108 jaar oud was, dan is ze geboren in den tijd van Johannes Hyrcanus (135—104), toen de Makkabeesche macht ten hoogste was geklommen. Dan heeft ze niet innerlijk en uiterlijk verval gezien van de Hasmoneesche dynastie en als een oude vrouw geleefd onder de regeering van Herodes.

Niettemin is in deze menschen het hopen op hun Messias schriftuurlijk gebleven, ondanks alles wat er aan onschriftuurlijke verwachting en beweging onder hun volk broeide en soms oplaaide.

Er is een tijd geweest, dat men in een kind eigenlijk niet meer en niet anders zag dan een verkleinde copie van zichzelf.

Zeer typeerend kwam dat wel uit in de kleeding. De mode immers is ook een levensopenbaring, welke maar niet zin-loos is. De kleeren maken wel niet den man, maar ze openbaren dan toch wel iets, soms veel van den mensch. Welnu, er is een tijd geweest, dat kinderen werden gekleed als kleine mannetjes en kleine vrouwtjes: het formaat alleen was iets kleiner, de coupe precies eender.

Met de geestelijke stoffeering van de kindziel was het eigenlijk net zoo: groot-menschen-gedoe in miniatuur formaat.

In dat alles sprak ook de tijdgeest. Frappante staaltjes vinden we daarvan in de kindlectuur, het geestelijk voedsel, zooals dat werd bereid en opgedischt door de groote menschen. De kinderen in die leesboekjes praten en handelen als kleine-groote menschen, die blijkbaar met een Salomo's wijsheid waren ter wereld gekomen.

Berucht in z'n soort — eens beroemd! — waren de z.g. zedekundige leesboekjes van „vader Jacob” en van „moeder Anna”, de „brave Hendrik” en de „brave Marie” en niet te vergeten de diverse bewerkingen van de „geschiedenis van Jozef”, moraliserende lectuur zooals die een driekwart eeuw geleden de jeugd ter leering en tot voorbeeld werd aangeboden.

Men vraagt zich — thans! — wel eens af: hoe ter wereld kwam men er toch bij zulke quasi-kinderlijke leesstof aan kinderen te geven?

Ik geef hier een proeve van „vader Jacob”: Het zweepje.

„Albert vroeg zijnen vader om een zweepje. Zijn vader gaf hem een zweepje. Nu was niemand blijder dan Albert. Zoodra hij uit school kwam, moest aanstonds de zweep voor den dag. Midden op de straat ging hij dan met zijn zweepje staan klappen en daagde alle jongens uit, om tegen hem te klappen.

Terwijl Albert en de andere jongens eens zoo op de straat stonden te klappen, kwam er een wagen aan, met twee wilde paarden er voor. Bij ongeluk raakte Alberts zweepje het wilde paard in het oog. De paarden begonnen daardoor te steigeren en raakten op hol. De voerman kon ze niet langer houden. Aan het einde van de straat was een brug, die over een breed water lag. De paarden liepen de brug mis, en vielen, met wagen en al, van boven neer in het water. De voerman en de lieden, die er in zaten werden gered; maar — vervolgt het verhaal, — één der paarden stierf kort daarna.”

Tot zoover gaat het nogal, er zit 'n gepaste

Er wordt ook verhaald van een natuurlijke verwachting van Zacharias en Elisabeth. Ze hadden gebeden om een zoon. Het is aannemelijk, dat dit gebed niet los heeft gestaan van hun Messias-verwachting. Immers, de mededeeling dat hun gebed verhoord is (Lukas 1:13) geschiedt niet in de particuliere woning van Zacharias; niet in de intimiteit van het samenzijn met zijn vrouw, maar in den tempel des Heeren. De verhooring van dit gebed is iets, dat het werk van God ter verlossing naakt. De geboorte van Johannes is het antwoord van God op de bede van twee oude getrouwde menschen, maar evenzeer Zijn antwoord op de bede van den priester bij het altaar en op het neerbuigen van de gemeente in het voorhof.

Zoo is openbaar, dat ze ook hun natuurlijke verwachtingen onderworpen hadden aan de hope, die geheel hun leven leidde; de hope Israëls. Ze waren ouder en ouder geworden. Hun deel, dat ze zich misschien gedacht hadden in het gaan ter verlossing, verschrompelde. Hun kans werd klein. Maar nu was daarbij iets, dat hen bovenal bedroefde. Ze werden ouder en bleven samen. Ze hadden geen kind. Zou hun geslacht zóó onder gaan? Zouden ze niet een kind hebben voor het werk Gods? Voor den tempel? Voor de verlossing, die toch eens komen zou?

...

Dus is alle verwachting, waaraan de Schrift in het evangelie van de ontvangenis en geboorte van Jezus, aandacht geeft, onderworpen aan de verlossing. Hier is niet het doen der menschen, maar God beloofd heeft dat Hij met Zijn daad voorgaan zal.

Deze onderworpenheid der verwachting neemt aan haar ook alle individualistische neiging. De blijdschap, die in de lofzangen van Zacharias en Maria en Simeon tintelt, is zoo groot, omdat God aan Zijn volk en aan Zijn Verbond gedacht heeft. Hun hope blijkt daarin te zijn niet een eigen, individueel verlangen. Ze wordt uitgedrukt in woorden, ontleend aan O. T. Schriftopenbaring.

Er is op den Christus gehoopt in het geloof aan het Woord.

Bijzonder uit zich dit geloof in den lofzang van Maria. Ze doorleeft een intense vreugde aan den Messias, die in volkomen tegenstelling staat tot de concrete situaties waarin zijn volk leeft. Hij zal niet bestendigen en vereeuwigen de bestaande toestanden, maar Hij brengt een omkeering teweeg. Trotsche plannen doet Hij schibreuk lijden, mach-

kinder-romantiek in, al ontbreekt dan ook „the happy end”.

Maar nu komt het!

„Toen Albert zag, welk een groot ongeluk door zijn zweepje gebeurd was, ging hij naar zijnen vader en zeide: „Daar lieve vader! verbrand mijn zweepje liever! Ik wil geen speelgoed hebben, dat zooveel kwaad kan doen. En geef dan den armen voerman mijn spaarpot, lieve vader, dan kan hij daarvoor een nieuw paard kopen.”

En wat deden de andere jongens met hunne zweepjes? Zij verzochten den meester, om van al die zweepjes een vuurtje te maken.

Toen het vuurtje klaar was, gingen zij er zingende om heen staan. Zoo zongen zij

Brand op maar, brand op maar!
Gij deugt voor ons niet.
Hoe mooi gij moogt lijken
Gij geeft maar verdriet.
Nu warmen we ons aan u
En zingen er bij:
„Wij willen geen speelgoed
Zoo schaad'lijk als gij”.

Wie mocht meenen, dat die kinderen nu inderdaad ook zoo waren, heeft het stellig mis. 't Is niet meer dan een kinderachtige praat van groote menschen, die met een nederbuigende welwillendheid zoo hun waanwijs weten en hun honing-zoete moraal gingen uitstallen.

Die kleine menschjes in groot-menschen-costuum hebben evengoed als de hedendaagsche kinderen hun eigen leven gehad, hun spotterny en solterny.

In werkelijkheid is het kind alle eeuwen door kind geweest hoe men het ook kleepte en hoe men het ook dééd denken en dééd praten.

...

Wat was nu de eigenlijke fout in dat alles? Dit: dat men altijd den volwassenen zocht in 't kind, zonder er aan te denken wat het kind is vóór het volwassen is. Het is een verheugend verschijnsel, dat inzonderheid in de laatste kwarteeuw, de oogen ervoor geopend zijn, dat het kinderleven ook een eigen inhoud en een eigen waarde heeft.

Een belangrijke vraag is nu: hóé leert men het kind kennen?

Intuïtie — hoe rijke gave ook — is op zichzelf niet toereikend. Liefde tot het kind is niet genoeg: er zijn tal van ouders die hun kinderen wel lief hebben, maar niet kennen. Meer komt het op begrijpen aan, maar dit is niet mogelijk zonder het eerste: het moet zijn een begrijpen met het hart.

In het kinderleven nu is vooral ook de voor-

hebbers vallen en rijken worden arm gemaakt. Daar is de erbarming, waarin God Zijn dienstmaagd in haar nederheid heeft aangezien, een teken van. Zoo zal God zich erbarmen over het leed van Zijn volk. Want het is een harde tijd. De arme vindt er geen, die hem verzadigt; de geringe blijft eerloos.

Echter, aan de vreugde en de dank voor het vernieuwend werk van God is niet verbonden een aanklacht tegen aparte standen of een klacht over speciale nood. De regeerende priesters, de uitbuitende stand der schriftgeleerden noch de koning of zijn hof worden zichtbaar in den lofzang. Het nieuwe zal nieuw zijn. De verwachting is een geloofige. Ze ontstaat niet uit het lijden, maar uit den wil en de belofte Gods, van ouds gedaan.

...

Zoo is hier een tegenstelling met de Messiaansche stroomingen van dien tijd, die óf geen verwachting eigenlijk koesteren en farizeeuwsch zelfgenoegzaam zijn, óf grijpen naar zelf-verlossingen en zelf-handhaving met alle middelen, die bruikbaar zijn, de wel van Mozes zoo goed als het zwaard der Zeloten.

In tegenstelling tot dit alles is in de schriftuurlijke verwachting van den Christus geen anticipatie op de kerk, die Christus zelf vergaderen zal. Dit is zuiver leven uit het Oude Testament. Maar dit is dan ook het bewijs, dat op den Pinksterdag dit Oude Testament geenszins gebroken, doch enkel vervuld is. De wil tot zelfhandhaving van het Jodendom en het gebruiken van de wet tot vormgeving aan het gehandhaafde is de groote vijand van het Pinksterfeest gebleken in het Jodisme. Daarheen loopen echter de lijnen van het geloof in het O. T. niet! De chiliasten mogen toezien. Het remonstrantisme, dat onder hen gangbaar is, was immer eigen aan een verwachting der Christus (Messias)-regering, die in het evangelie niet in tel is. De verwachting, die daar geroemd wordt, leeft uit het Verbond en de Verkiezing Gods. En omdat ze daarvan dit verstaan heeft, dat alle „wachters”, die uitzien naar de verlossing der Godsstad, niets zijn bij het groote werk, waarin de Heere bezig is en zoekt Zijn glorie en Zijn kerk,.... daarom kan deze verwachting, als God haar niet beschaamd heeft, roemen gaan in de vervulling. En voorts dááruit gaan leven!

Wansverd a. d. Streek.

R. SCHIPPERS.